

บันทึกน้อย "ความบ้าใบ" ของการศึกษาไทย โดย ผศ.ดร.ประภาศ ปานเจียง

นำเสนอเมื่อ : 24 เม.ย. 2558

ชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้เรียกพืชสวนครัวทุกชนิดที่ปลูกไว้เพื่อหวังกินผลเช่นพริก มะเขือ แตงกวา ที่เพียรปลูกและรดน้ำ พรวันดิน แต่เมื่อถึงคราวที่ควรจะออกดอกออกผล มันกลับมีแต่ใบ ไม่มีดอกไม่มีผล หรือมีก็น้อยเต็มที ว่ามัน "บ้าใบ" ให้อารมณ์รู้สึกผิดหวังที่มันเขียวครึ้ม งดงาม แต่ไม่มีผลผลิต ทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์แห่งการเพาะปลูกที่เจตนาไว้

ปรากฏการณ์ "บันทึกน้อย" ที่กำลังเป็นประเด็นอยู่ตอนนี้มีลักษณะเช่นนั้น เป็นเรื่องที่ "ซับซ้อน" (คือไม่รู้จะเข้าใจหรือจะชมชื่นดี) ในห้วงพัฒนาการที่การศึกษาของประเทศเรามีปัญหาสารพัดสารเพ เรามักจะสนใจ "เปลือกนอก" มากกว่า "แกนแท้" เรามักจะพะรุพะรุงไปดวยเรื่องที่ไม่จำเป็น เหมือนที่ท่านอาจารย์สุกรี เจริญสุข ได้กล่าวถึงดวยบทความที่ตรงไปตรงมาของท่านแล้ว ซึ่งมีความหมายส่วนหนึ่งได้ความว่า โครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการก็ "พะรุพะรุง" ไปดวยส่วนราชการที่ไม่จำเป็นมากมายกายกอง ล้วนแต่สิ้นเปลืองงบประมาณของแผ่นดิน เป็นลักษณะของตนไม้ที่บ้าใบ หาลูกหาผลไม่เจอ

ผู้เขียนเขียนบทความนี้มาเพื่อฟันธงตรงๆ ว่าเรื่องบันทึกน้อยนี้...ไม่เห็นด้วย โดยให้นำหน้าเรื่อง "ค่านิยมที่ไม่ควรส่งเสริม" แก่สังคม ทั้งผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและเด็กนักเรียน มากกว่าที่จะให้นำหน้าเรื่องความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเวลา

ค่านิยมสำคัญมากนะครับ ค่านิยมเป็นพฤติกรรมของจิต (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมส่วนที่จะเป็นพฤติกรรมนำทางของพฤติกรรมอื่นๆ อีกหลายพฤติกรรม หากบุคคลหนึ่งๆ ยึดถือค่านิยมที่ดีที่ควร ชีวิตบุคคลนั้นก็จะได้ไปหลายเรื่อง ในทางกลับกัน หากเผลอไปยึดมั่นถือมั่นค่านิยมที่ผิด ชีวิตบุคคลนั้นก็จะได้บิดเบี้ยวไปได้หลายอย่างเช่นกัน หากค่านิยมไม่สำคัญในระดับมากจริง คสช.คงไม่เริ่มจากการคิกออฟค่านิยม 12 ประการ เขาสูสถานศึกษาของไทยทั้งประเทศ แบบปูพรมเพื่อสร้างพฤติกรรมทางความคิดทั้ง 12 ประการ ให้เกิดแกเยาวชนเหมือนที่เรารับรู้รับทราบแล้ว

ค่านิยมการจัดกิจกรรมรับวุฒิการศึกษาแบบบันทึกน้อยสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องควบคุมให้น้อยลงและเลิกในที่สุดตามที่ได้รับทราบความเห็นทั้งจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครองว่าสถานศึกษาจัดกิจกรรมนี้ทำไม พอวิเคราะห์เหตุผลได้ 3 ประการหลัก คือ

1. เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เด็กและผู้ปกครอง ผู้เขียนอยากจะได้แย้งว่า หากไม่จัดพิธี ไม่มีการสวมชุดครุยและถ่ายรูป เราก็สร้างความภาคภูมิใจให้แก่เด็กๆ ของเราได้ และทำได้ทุกวันดวย เด็กๆ ทำการบ้านถูกและครบตามจำนวน เราก็ชื่นชมให้เด็กภาคภูมิใจในตัวเเองได้ เด็กส่งชิ้นงานที่ดี สวยงาม มีคุณภาพตามที่ครูมอบหมาย เราก็ชื่นชมให้เกิดความภาคภูมิใจได้ เด็กพูดจาไพเราะ มีสัมมาคารวะต่อผู้ปกครองและคุณครู เราก็เสริมแรงให้เด็กภาคภูมิใจในตนเองได้ แค่นี้วุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตร หรือใบระเบียบธรรมดาดๆ ที่แสดงว่าจบอนุบาลแล้ว จบประถมศึกษาแล้ว จบมัธยมต้นแล้ว จบมัธยมปลาย หรือจบ ปวช.แล้ว ครูก็สามารถพูด อธิบาย กระตุ้นให้เขาภาคภูมิใจได้แล้วมิใช่หรือ ทำไมต้องมีพิธีต้องอะไรมากมาย

2. เพื่อแสดงความยินดีที่สำเร็จการศึกษา ตรงนี้แหละที่ผู้เขียนรู้สึก ว่า "ขั้นขึ้น"

มากที่สุด ถึงแม่ผู้เขียนจะเป็นผู้สอนในระดับอุดมศึกษา แต่ก็ไม่เคยปฏิเสธว่าการจบอนุบาล ป.6 ม.3 ไม่ใช่ความสำเร็จของคนคนหนึ่งที่เขาสูระบบการศึกษา แต่ชีวิตของเยาวชนที่เรียนมาได้เพียงอนุบาลเพียงประถมหรือมัธยมต้นนั้น ยังมีอีกยาวไกลมากที่จะมาเอ่ยคำว่า "ประสบความสำเร็จในการศึกษา" อย่างเด็กที่จบอนุบาลเขาแคพอ่านออกเขียนได้เท่านั้น มันจะอะไรกันนักกันหนาที่จะต้องมาแต่งชุดครูย แต่งหน้าทำผม ซ้อมช่อดอกไม้มามอบให้แก่นัก แล้วถ่ายรูปประจักษ์รอบอย่างดี

3. เป็นความต้องการของผู้ปกครองและเป็นความสมัครใจ

ในประเด็นนี้ผู้เขียนอยากบอกว่าผู้ปกครองก็คือชาวบ้านที่เป็นเพื่อนร่วมสังคมร่วมประเทศชาติกับเรา หากสถานศึกษาไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการ ก็อธิบายเขาซิครับ จะเอาใจในเรื่องที่ไม่ควรเอาใจกันไปถึงไหน ที่เรื่องที่ต้องบริการให้ดีที่สุดนั่นคือการสอนหนังสือให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ทุกทักษะที่หลักสูตรกำหนด อย่างมีคุณภาพ...เราได้อะไรอย่างเต็มที่หรือไม่... *ขุณยอม?* ผู้เขียนเคยพะอืดพะอมและเกิดอาการกลืนไม่เข้าคายไม่ออกมากในคราวที่ได้รับจดหมายจากโรงเรียนของลูกเพื่อถามความสมัครใจเรื่องการขออนุญาตให้ลูกเขารวมพิธีรับวุฒิบัตรป.6 ในลักษณะที่จัดรับวุฒิบัตรแบบบัณฑิตน้อย

ผู้เขียนได้แสดงความเห็นกับลูกว่าไม่เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมแบบนี้ พร้อมทั้งได้อธิบายลูกว่าทำไมไม่เห็นด้วย หลังจากอธิบายลูกแล้ว ได้ถามลูกว่าจะให้พ่อตอบช่องไหน เขารวมหรือไม่เขารวม นานี่นั้นสังเกตเห็นสีหน้าของลูกเศร้าหมองลง แล้วพูดว่า เพื่อนๆ ในห้องของลูกเขาเขารวมกันทุกคน

นี่แหละที่บอกว่าพะอืดพะอม เพราะไม่ต้องการให้ลูกเสียใจที่ไม่ได้เขารวมกิจกรรมและถ่ายรูปกับเพื่อนๆ ไม่ต้องการให้ลูกแปลกแยกจากเพื่อนๆ ของเขาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ในวันจัดพิธีของโรงเรียน ผู้เขียนได้คุยกับเพื่อนๆ ผู้ปกครองหลายคนที่สะท้อนความรู้สึกออกมาว่า เขาก็ไม่อยากเขารวมเหมือนกัน ด้วยเหตุผลหลักคือรูปแบบของกิจกรรมไม่เหมาะสมกับระดับการศึกษาที่ลูกสำเร็จ เรื่องสินเปลืองเป็นเรื่องรอง เนื่องจากค่าเช่าชุดครูยนั้นเพียง 300 บาท และมีค่ามัดจำที่ได้รับคืนเมื่อคืนครูยอีก 300 บาท แต่ก็ตัดสินใจเขารวมด้วยเหตุผลเดียวกันคือสงสารลูก

กรณีเรื่องที่สถานศึกษาอ้างว่าเป็นความสมัครใจของผู้ปกครองผู้ปกครองมีเสรีภาพที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ นั่นผู้เขียนคิดว่า การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเด็กนักเรียน และในส่วนที่เชื่อมโยงกับการตัดสินใจของผู้ปกครองนั้นมันมีเรื่องละเอียดอ่อน (Sensitive) เยอะมาก ข้อมูลเสียงสะท้อนของผู้ปกครองคนหนึ่งที่ดีพิมพ์ทางสื่อมวลชนแล้วน่าสนใจมาก ผู้ปกครองคนนั้นให้ความเห็นว่า ตนไม่เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมวันบัณฑิตน้อยของโรงเรียนที่ลูกจบอนุบาลอย่างมาก เนื่องจากปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายและการไม่เห็นในความจำเป็น แต่หากไม่ให้ลูกเขารวม ลูกของตนเองจะต้องเข้าเรียน ป.1 ที่โรงเรียนนี้อีก จึงเกรงว่าจะเป็นปัญหากระทบกับลูกที่จะต้องเรียนโรงเรียนนี้ต่อไป เขาขยาลักษณะพะอืดพะอมกลืนไม่เข้าคายไม่ออกเหมือนที่ผู้เขียนแสดงความรู้สึกก่อนหน้านี้

ส่วนของผู้เขียนนั้นลูกต้องไปเรียนต่อที่โรงเรียนอื่น แต่ไม่อยากจะให้ลูกเสียใจและเสียสังคมเพื่อน

เรื่องที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งคือเรื่อง "ครูย" ที่ผู้เขียนคิดว่า "เป็นของสูง" อย่าเอาครูยมาทำเล่น ครูยควรจะได้เป็นสัญลักษณ์ของสำเร็จการศึกษาขั้นปริญญา อย่าเอามันมาทำเล่นเรื่องครูยมาเลียนแบบจนทำให้ครูยมีความหมายและคุณค่าด้อยลง

ครูในความหมายโดยนัยทางจิตวิทยาคือสิ่งจูงใจ(Incentive)ที่จะผลักดัน (Drive) ให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ (Motivation) เกิดมุนานะในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะได้เป็นผู้เจริญงอกงามทางความรู้และวุฒิภาวะ (Maturation) ที่เราเรียกกันว่าบัณฑิต และได้สวมครุยในวันที่สำเร็จการศึกษา เป็นบัณฑิตของสังคม ประเทศทั่วโลกใช้ครุยเป็นสัญลักษณ์ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย การเกิดขึ้นของครุยของมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเป็นบทบัญญัติ ผู้ใดจะตัดและสวมใส่ครุยของมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยไม่มีสิทธิยอมกระทำมิได้ ครุยจึงไม่ควรจะถูกนำมาตัดเลียนแบบและใช้กันจน "บาใบ" ถึงขนาดนี้

มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาของชุดครุยกระแสดหนึ่งว่า ในครั้งที่มิมมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นครั้งแรกในโลก ซึ่งเชื่อกันว่าเกิดในราวปี ค.ศ.1621 ในดินแดนทวีปยุโรปปัจจุบัน และเมื่อถึงคราวที่มหาวิทยาลัยแห่งแรกของโลกจะจัดพิธีประสาทปริญญาให้แก่บัณฑิตรุ่นแรก บรรดาคณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาคิดกันว่าหาเสื้อผ้าที่แสดงวิถยฐานะให้แก่ผู้ที่สำเร็จการศึกษาสวมใส่ในวันที่สำเร็จการศึกษาอย่างไรดีเพื่อให้เสื้อผ้านั้นสื่อความหมายถึงสาระสำคัญของชีวิตผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ซึ่งสังคมยกย่องสรรเสริญว่าเป็นปัญญาชน เลากันว่าในขณะที่บรรดาอาจารย์กำลังประชุมคิดเครื่องครุยวิทยฐานะกันอย่างคร่ำเครียดนั้น อาจารย์คนหนึ่งหันไปเห็นช่างทาสีที่กำลังทาสีฝาผนังตึกเรียนอยู่ข้างๆ นั้น เมื่อเห็นช่างทาสีสวมเสื้อคลุมคลุมตัวและคลุมศีรษะเพื่อปกป้องไม่ให้สีเปื้อนเนื้อตัวและเสื้อผ้าชั้นใน เสื้อคลุมของช่างทาสีที่มีลักษณะเป็นเสื้อคลุมเลยเข่าลงมาถึงน่อง และมีส่วนที่ไซคลุมศีรษะเย็บติดไว้กับตัวเสื้อด้วย ทั้งหมดนั้นจึงเป็นที่มาของชุดครุยที่มีชุดห้อยไว้ด้านหลังเหมือนดังหมวกคลุมศีรษะของช่างทาสี เลากันว่าในครั้งเมื่อมีผู้พบเห็นชุดครุยชุดแรกนี้ และถามเหตุผลหรือแนวคิดหลักที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้ชุดครุยของบัณฑิตเลียนแบบชุดช่างทาสี กลุ่มคณาจารย์ผู้ออกแบบได้ตอบว่า เพื่อไม่ให้ผู้สำเร็จการศึกษาเหิมเกริม ทะนงตัวจนเกินเลยไปว่ามีการศึกษาสูงกว่าคนอื่น จนถึงขั้นดูถูกดูแคลนคนอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่า อย่างน้อยก็เช่น ช่างทาสี เป็นต้น

**ครูจึงไม่ควรนำมาตัดเลียนแบบให้เด็ก ๆ สวมใส่อย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจัง
เอางานเอากันถึงเพียงนี้ เนื่องจากไม่เหมาะสมไม่ควร และยังผิดฝาดผิดตัวจนดูมั่วไปหมด
เป็นการสร้างค่านิยมที่ผิดเพี้ยนให้เกิดขึ้นในสังคม**

การจัดกิจกรรมมอบวุฒิบัตรแบบบัณฑิตน้อยนับวันจะท่ามากขึ้นในกลุ่มของโรงเรียนเอกชนและสถานศึกษาที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) คสช. หรือซูปเปอร์บรอดแดนการศึกษา อยามองว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องเล็กน้อย มันเป็นเรื่องใหญ่ เนื่องจากมันเป็นเรื่องการสร้างค่านิยมที่ผิด เป็นเรื่องการจัดการศึกษาที่ไม่ได้มุ่งเน้นสาระ เน้นแต่พิธีการและส่งเสริมความสิ้นเปลือง ผู้เขียนเขียนและพูดกับลูกศิษย์ที่เป็นครูมาตลอดว่า การสร้างค่านิยมที่ผิดเพี้ยน ฟุ่มเฟือย และไม่ได้ประโยชน์ในสถานการณทางการศึกษานั้น เป็นปัญหาใหญ่ของชาติ เนื่องจากเด็กของเราจะเกิดค่านิยมที่ไร้สาระ เน้นพิธีการและวัตถุ และไม่รู้สึกูรากับความสิ้นเปลืองตั้งแต่เล็กตั้งแต่น้อย มันจะเป็นนิสัยที่แก้ยากเมื่อเด็กของเราโตขึ้น และบุคลิกภาพแบบนี้จะติดตัวจนเป็นผู้ใหญ่ เขาก็จะกลายเป็นพลเมืองที่เป็นแรงเสียดทานในการพัฒนาประเทศมากกว่าที่จะเป็นแรงผลักดัน

ไหนๆ เราก็เข้าโหมดปฏิรูปการศึกษากันอย่างยกใหญ่แล้ว ผู้เขียนมีความหวังนะครับว่าการปฏิรูปคราวนี้เราจะทำสำเร็จ มนุษย์เราต้องอยู่ด้วยความหวังมิใช่หรือ เราจะต้องช่วยกันยกคุณภาพการศึกษาของประเทศชาติของเราให้อยู่ในระดับที่ประชาคมโลกไม่อาจดูถูกดูแคลนเอาได้เราจะไม่ปฏิรูปแบบมโนไปเองหรือไม่ปฏิรูปแบบใหญ่คนบางกลุ่มบางพวก "รับจ้างทำเอง" ซึ่งไม่ได้ฟังเสียงจากพื้นที่หรือฟังอย่างตาบอดคลำช้าง

เมื่อเราต้องเร่งเครื่องเดินทางการปฏิรูปการศึกษา รัฐบาลอย่าปล่อยให้ปัญหาที่มันพันนาการอนาคตของเด็กเรานะครับ อย่าเดินทางแบบม้าลำปาง มองข้างทางบาง ควบคุมและจัดการเสีย นอกจากเรื่องบัณฑิตน้อยนี้แล้ว มันยังมีอีกเยอะมากนะครับที่ล้วนแต่สร้างภาพลักษณ์ความ "บาใบ" ให้แก่สังคมไทย

ผศ.ดร.ประกาศ ปานเจียง

คณบดีคณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ ม.หาดใหญ่

ที่มา [มติชนออนไลน์](#) วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2558